

ним буде використання поняття «інноваційно-інвестиційний потенціал».

Місце і роль інноваційної політики в структурі державного регулювання економіки визначаються особливостями інноваційного процесу як об'єкта управління. Він значною мірою пов'язаний з інвестуванням. Через це державна інноваційна політика у взаємозв'язку з державною інвестиційною політикою має бути спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату для здійснення інноваційної діяльності та виступати сполучною ланкою між сферою науки і реальним сектором економіки завдяки формуванню національної інноваційної системи. Національна інноваційна система повинна забезпечити об'єднання зусиль державних органів управління всіх рівнів, організацій науково-технічної сфери і підприємницького сектору економіки на користь прискореного використання досягнень науки і технологій з метою реалізації стратегічних національних пріоритетів країни.

Висновки. Інерційність розвитку української економіки на сучасному етапі потребує від вітчизняних підприємств значно більшої активності, насамперед у галузі реалізації нововведень, які дають змогу

не тільки підвищити ефективність функціонування суспільного виробництва, але і принципово змінити способи його розвитку. Інновації є одним з основних джерел конкурентоспроможності в реальному секторі економіки як результат матеріалізації науково-технічної діяльності. У свою чергу, сфера науково-дослідних робіт і розробок є реальним ресурсом, який підприємство може використовувати для створення нових конкурентних переваг. Активна інноваційна стратегія – рівень інноваційних стратегічних змін конкретного характеру, які підприємство впроваджує у відповідне покоління його продукції, технології та концепції маркетингу, що підлягають заміні та вдосконаленню у зв'язку зі зміною умов внутрішнього та зовнішнього середовища.

Наукову новизну дослідження становить сукупність теоретико-методологічних і практичних результатів, які розвивають і поглиблюють наукові засади формування інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості.

Подальші наукові розробки у даній сфері мають бути спрямовані на визначення особливостей інноваційної стратегії підприємств харчової промисловості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борщ Л. М. Інвестування : теорія і практика : навч. посібник / Л. М. Борщ, С. В. Герасимова. – К. : Знання, 2007. – 685 с.
2. Гончаров Ю. В. Промислова політика України : проблеми і перспективи. / Ю. В. Гончаров. – К. : Наукова думка, 1999. – С. 149.
3. Тарасова О. В. Проблеми реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. – 2009. - № 1. – С. 14-17.
4. Тарасова О. В. Інвестування : навч. посібник / О. В. Тарасова. – К. : Освіта України, 2011. – 256 с.

УДК 332.135:338.45

КОЛОДІЙЧУК А.В., аспірант

Інститут регіональних досліджень НАН України

КЛАСТЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті наведена класифікація підходів до визначення сутності економічної категорії “кластер”; визначено основні напрями діяльності, через які відбувається реалізація кластерної концепції розвитку промисловості України.

Ключові слова: кластери, інноваційний розвиток промисловості, ресурси, інновації, промислові підприємства, конкуренція.

Classification of approaches to determination of essence of economic category “cluster” is resulted in the article; basic directions of activity, through which realization of cluster conception of development of industry of Ukraine, is certain.

Keywords: clusters, innovative development of industry, resources, innovations, industrial enterprises, competition.

Вступ. Важливою умовою ефективного розвитку промислових підприємств України є впровадження інноваційних форм його організації, зокрема кластерів. Кластеризація національних господарств є провідною тенденцією даного етапу розвитку глобалізованих ринків. Тому важливо з'ясувати сутність економічної категорії “Кластер”, врахувавши накопичений науковий досвід.

Визначенню сутності економічних кластерів присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: В. Базилевич, М. Енрайт, О. Кузьмін, А. Мальмберг, С. Мочерний, М. Портер, С. Розенфельд та ін. Проте єдине тлумачення даного поняття на сьогоднішній день не існує. Термін має різне смислове навантаження в різних частинах Європи. Кластери варіюють від невеликих мереж малих, середніх підприємств у

обмежених географічних зонах до “мега-кластерів” у Данії або Фінляндії [1].

Постановка завдання. Мета статті полягає в окресленні підходів до визначення сутності економічної категорії “кластер”. При здійсненні дослідження для досягнення поставленої мети було використано методи систематизації, узагальнення, аналізу тощо.

Результати. Провівши аналізування наукової літератури, ми змогли виділити наступні підходи до визначення сутності категорії “кластер”: конкурентний, інноваційний, структурний, ланцюговий, галузевотериторіальний, територіальний, синергетичний, інституційний, функціональний, процесуальний та інші (табл. 1).

Представники інноваційного підходу визначають, що обов’язковою умовою утворення кластерів є інноваційні технології, а кластери – найефективніша форма організації інноваційних процесів. Так, М. Попртер тлумачить кластери як “географічно близькі групи взаємопов’язаних компаній та асоційованих установ в окремій галузі, що пов’язані спільними технологіями та навичками. Вони звичайно існують в географічній зоні, де комунікації, логістика та людські ресурси є легкодо-

ступними. Кластери звичайно розміщуються в регіонах, а іноді – в окремому місті” [2].

У конкурентному підході кластер трактують як об’єднання підприємств для досягнення конкурентних переваг на галузевому, національному чи глобальному рівні.

У рамках структурного підходу вчені наголошують на тому, що кластер – це насамперед інтегрована структура, елементи якої об’єднані спільною метою.

З ланцюгом “постачання-виробництво-збут-споживання” пов’язують поняття кластера представники ланцюгового підходу, а створення альянсів підприємств диктується взаємозв’язками у рамках цього ланцюга. В цьому підході кластери охарактеризовано як ланцюг продукування доданої вартості.

Постулатами галузевотериторіального підходу є, по-перше, приналежність учасників до однієї галузі, а по-друге, географічна сконцентрованість.

У територіальному підході промислові підприємства об’єднуються за географічним принципом.

Основним положенням синергетичного підходу є ефект синергії, який досягається в результаті кластерних об’єднань.

Таблиця 1

Класифікація підходів до визначення сутності економічної категорії “кластер”

Підходи	Кластер характеризується як:										
	Засіб досягнення конкурентних переваг	Застосування інноваційних технологій	Структура	Ланцюг створення доданої вартості	Галузь	Географічна концентрація учасників	Ефект синергії	Сукупність інститутів	Функціональні зв’язки	Процес кооперації підприємств, установ	Форма еволюції територіально-виробничих комплексів
Конкурентний	+										
Інноваційний		+									
Структурний			+								
Ланцюговий				+							
Галузевотериторіальний					+	+					
Територіальний						+					
Синергетичний							+				
Інституційний								+			
Функціональний									+		
Процесуальний						+				+	
Просторовий											+

Представники інституційного підходу трактують кластери як пов’язані підтримуючі інститути (а не тільки пов’язані і підтримуючі галузі та інститути), а рівень їх конкурентоспроможності визначається характером їх взаємозв’язків. Обов’язково серед таких інститутів повинні бути наукові установи та органи місцевої влади. М. Войнарченко під кластером розуміє “територіально-галузеве добровільне об’єднання підприємств, які тісно співробітничують із науковими установами та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції та економічного зростання регіону” [3].

Акцент на функціональних зв’язках між учасниками кластеру роблять науковці у рамках функціонального підходу.

У ресурсному підході обов’язковою умовою утворення кластерів є спільний доступ до ресурсів, насамперед до робочої сили.

Кластер як процес кооперації географічно близьких підприємств розглядають у рамках процесуального підходу.

Особливістю просторового підходу є те, що кластери розглядають як форму еволюції територіально-виробничих комплексів.

Таким чином, на основі вищесказаного, ми маємо можливість навести власне тлумачення економічної категорії “Кластер”: кластер – географічно сконцентроване об’єднання підприємств для досягнення синергетичного ефекту у вигляді підвищення конкурентоспроможності його учасників, шляхом широкого впровадження інноваційних технологій, із залученням органів місцевої влади і наукових установ.

У загальному розумінні кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозв’язаних між собою компаній у відповідних галузях виробництва, спеціалізованих постачальників, а також причетних до їх діяльності організацій (університети, торгові об’єднання тощо), що конкуруючі між собою, водночас проводять спільну роботу [2, с. 21].

До складу учасників кластера входять:

- органи місцевої влади;
- бізнес-інкубатори;
- торгові асоціації;
- фінансові інститути;
- постачальники сировини;
- університети та науково-дослідні установи;
- підприємства-виробники продукції.

Спільна дія перелічених учасників кластера дає змогу забезпечувати підприємствам більший прибуток порівняно з тим, який би вони мали отримувати, працюючи відокремлено. Кластерна форма співпраці сприяє більш гнучкому реагуванню промислових підприємств на зміни.

Поширюючи ідею розвитку кластерів, можна сформулювати категорію кластерів як групи промислових підприємств, які кооперуються і підтримують одне одного, що сформувалася на основі територіальної концентрації основного виробництва, мережі спеціалізованих постачальників і споживачів, пов’язаних між собою технологічними ланцюгами.

Кластери більш ефективно та раціонально використовують наявний капітал, допомагають підприємствам, які входять у кластер, економніше витрачати ресурси та цілеспрямованіше використовувати залучені інвестиції, прискорюють спеціалізацію, підвищують якість продукції та зростання обсягів виробництва, збільшують асортимент продукції і створюють нові фірми, прискорюють впровадження нових технологічних процесів, оптимально розподіляють прибутки між членами кластера [4, с. 30].

Участь у кластері для промислового підприємства означає:

- залучення капіталовкладень для поліпшення якості продукції та посилення конкурентних переваг;
- створення умов для впровадження інновацій;
- широкий доступ до інформації стосовно різних аспектів діяльності.

Головна ідея створення кластерів полягає у взаємній координації роботи, коли різні за функціональними характеристиками суб’єкти реалізують спільну мету, тим самим підвищуючи ефективність власної роботи, прискорюючи досягнення запланованих результатів, впроваджуючи нові технології, сприяючи в отриманні позик, започатковуючи конкурентні засади у розподілі контрактів, формуючи оптимальну структуру виробни-

цтва продукції, визначаючи пріоритети напрямів розвитку.

Світова практика реалізації концепції кластерів акцентує увагу на паритетності розподілу джерел фінансування кластеру з метою зведення до мінімуму ризиків та стимулювання ініціативи. 30% капіталовкладень забезпечує уряд, 30% - органи місцевої влади (субсидії регіональних програм розвитку, муніципальні цінні папери), 30% - підприємства та приватні інститути (кредити комерційних банків, внутрішні інвестиції, лізинг, позабюджетні фонди), 10% - іноземні інвестори [5, с. 31].

Кластер забезпечує можливість ведення конструктивного й ефективного діалогу між спорідненими сферами виробництва, їх постачальниками, інститутами та державними установами, в чому виявляється його головний довгостроковий ефект. На погляд В. Прайса, створення кластерів і запровадження кластерної моделі поведінки промислових підприємств є способом відновлення довіри між урядом і бізнесом та трансформації ізольованих фірм у підприємницьку спільноту [6, с. 13].

Центральні та регіональні органи влади покликані сприяти збиранню і зведенню специфічної для кластера інформації, вживати конкретні заходи у сфері освіти (узгодження університетських програм із реальними потребами кластерів), спрощувати законодавчі положення, які впливають на діяльність кластера, виконувати роль замовника для випуску продукції кластеру, спонсорувати незалежних дослідників та сертифікувати продукцію (прямі методи), скликати форуми підприємств, організацій стосовно питань кластерного розвитку території; залучати постачальників сировини й матеріалів з інших регіонів, створювати орієнтовані на кластери зони вільної торгівлі, усунувати бар’єри для локальної конкуренції; організувати місцеві департаменти сприяння розвитку кластерів (непрямі методи).

Реалізація кластерної концепції розвитку промисловості України відбувається на практиці через наступні напрями діяльності:

- сприяння реструктуризації підприємств, визначення пріоритетних напрямів їх розвитку;
- впровадження нових видів технологій та інноваційної діяльності;
- сприяння співпраці приватного і державного секторів, започаткування конкурсних засад у розподілі контрактів;
- визначення потреби в технічній допомозі, сприяння в отриманні позик, розробка бізнес-планів (комітет з питань технічної допомоги й інвестицій);
- підвищення якості продукції, поширення програм “управління якістю” (комітет з питань стандартів якості);
- визначення кваліфікаційних вимог до робітників, впровадження програм підвищення кваліфікації та перепідготовки (комітет з питань освіти);
- вивчення передового досвіду кластерної концепції розвитку промислового виробництва в країнах ЄС, Японії, США, сприяння формуванню міжнародних кластерів (комітет з питань міжнародних зв’язків);
- поширення серед підприємців та широких верств населення інформації стосовно актуальності кластерної концепції розвитку, консультування щодо меха-

нізмів підтримки кластерної моделі (комітет з питань зв'язків з громадськістю).

Висновки. Для створення сприятливого середовища структурної перебудови промисловості України в умовах інноваційного розвитку потрібно здійснити систему заходів, які сприятимуть формуванню галузевих кластерів. Їх комплексна дія дасть змогу поліпшити технологію випуску кінцевої продукції, сприятиме імпортозаміщенню й експорторієнтованості виробництва.

В Україні питання кластерного інноваційного розвитку відкриває потенційно невичерпні можливості щодо вдосконалення організаційного механізму структурних зрушень в економіці. Кластерна концепція інноваційного розвитку промисловості повинна бути введена до цілісної програми структурної перебудови економіки, реалізуватися за допомогою владних і ринкових інструментів, забезпечуватися максимальним сприянням органами місцевого самоврядування і науковими установами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кластер (економіка) [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.
2. Портер М. Конкуренція : Уч. пос. / М. Портер. – М. : Вільямс, 2001. – 495 с.
3. Войнаренко М. П. Механізми адаптації кластерних моделей до політико-економічних реалій України / М. П. Войнаренко // Світовий та вітчизняний досвід запровадження нових виробничих систем (кластерів) для забезпечення економічного розвитку територій // Матеріали конференції 1-2 листопада 2001 р. – К. : Спілка економістів України, 2001.
4. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні / М. Войнаренко // Економіст. – 2000. – С. 29-33.
5. Портер М. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / Пер. з англ. / М. Портер. – К. : Основи. – 1998. – 390 с.
6. Прайс В. Людська поведінка : фактор у прикладній економіці / В. Прайс // Перспективи дослідження. – 1999. – №2. – С. 3-16.
7. Минголево Ж. Кластеры и формирование структуры региона / Ж. Минголево, С. Ткаченко // Мировая экономика и международные отношения. – 2000, №5. – с. 15-20.

УДК 005.2:[005.96:005.336:338.45:663/665]

ДАШКО І.М., викладач

Криворізький факультет ДВНЗ «Запорізький національний університет», м. Кривий Ріг

НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В статті досліджені основні ознаки підприємств харчової промисловості як виробничої системи та проблеми і особливості функціонування підприємств цієї галузі. Розкрито необхідність управління трудовим потенціалом підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: трудовий потенціал, необхідність управління трудовим потенціалом, харчова промисловість, виробництво, працівник.

In the article investigated basic signs of enterprises of food industry as a production system and problems and feature of functioning of enterprises of this industry. The necessity of management of enterprises of food industry labour potential is exposed.

Keywords: labour potential, necessity of management labour potential, food industry, production, worker.

Вступ. Сучасний економічний розвиток свідчить про необхідність управління трудовим потенціалом підприємств харчової промисловості, тому що в умовах ринку, який характеризується нестабільністю, що обумовлено мінливістю попиту та пропозиції, цін на продукцію і факторів виробництва, змінами в конкурентному середовищі й іншими макро- і мікроекономічними факторами, однією з першочергових задач керівництва підприємств цієї галузі стає формування й оцінка поточних і перспективних можливостей підприємства, тобто його трудового потенціалу. Це викликано необхідністю управління та зміцнення конкурентоспроможності на ринку [5, с. 5; 11, с. 3].

Окремі питання щодо управління трудовим

потенціалом підприємств та в галузі харчової промисловості висвітлені в багатьох працях сучасних науковців, а саме: Васильченко В.С. [1], Верхоглядової Н.І. [2], Гаврилюка С.П. [10], Герасименко І.М. [3], Гришанової О.А. [1], Гриненко А.М. [1], Должанського І.З. [3], Загорної Т.О. [3], Зубрицької Я.О. [4], Керб Л.П. [1], Краснокутської Н.С. [5], Лич В.М. [6], Нездойминої О.О. [7], Олексюка О.І. [11], Пашнюка Л.О. [8], Ращупкіної В.М. [3], Репіної І.М. [11], Русінко М.І. [2], Скопенко Н.С. [9], Ткаченко Т.І. [10], Удалих О.О. [3], Федоніна О.С. [11]. Проведений огляд цих джерел засвідчує про наявність багатьох невіршених питань щодо управління трудовим потенціалом підприємств харчової промисловості.